

**BHV maatregelen voor risicovolle werkzaamheden
onder geïsoleerde omstandigheden
in bos- en natuurterreinen**

**BHV maatregelen voor risicovolle werkzaamheden
onder geïsoleerde omstandigheden
in bos- en natuurterreinen**

Opdrachtgever: De Arbocommissie van het Bosschap

Uitvoering: J. Polman
IPC Groene Ruimte
Postbus393, 6800 AJ Arnhem
Tel: 026 3550100

Opmaak: A. van Leeuwenkamp

Maart 2004

Inhoudsopgave

Inleiding.....	1
1. Inventarisatie van de werkzaamheden.....	2
2. Het gevaar en het letsel.....	4
3. De risicoscore.....	6
4. Geïsoleerde omstandigheden.....	8
5. De BHV organisatie voor de geïsoleerde omstandigheden.....	10
6. De eindtabellen	11
Bijlage.....	20
Levensreddende handelingen en Hulpverlener Geïsoleerde Arbeid (HGA).....	20

Inleiding

De arbocommissie van het Bosschap heeft IPC Groene Ruimte de opdracht gegeven de problematiek betreffende de risicovolle werkzaamheden onder geïsoleerde omstandigheden nader uit te werken.

De methode waarop dit aangepakt wordt en de mogelijke maatregelen zijn inmiddels aan de Arbeidsinspectie (AI) voorgelegd en is door hen positief beoordeeld. De AI mag en kan geen “ stempel ” van goedkeuring hieraan geven, maar vindt het wel belangrijk dat de sector zelf met adequate oplossingen komt. De AI vindt het wel belangrijk dat de toetsing van de uit te voeren maatregelen door de arbodienst gebeurt.

Door het treffen van de noodzakelijke maatregelen kan de beroepssector invulling aan het BHV beleid geven. De maatregelen worden functioneel omschreven, dat betekent dat er kaders aangegeven worden waarbinnen men zelf de meest effectieve en praktisch uitvoerbare maatregel moet bepalen.

In dit rapport wordt eerst een inventarisatie van de meest voorkomende werkzaamheden in de beroepssector gemaakt, daarna wordt een indeling van de mogelijke gevaren en letsels gegeven. Op basis van het mogelijk ontstaan van een specifiek gevaar en de ernst van het letsel dat zich daarbij kan voordoen en de blootstellingstijd wordt een risicoscore verkregen.

Vervolgens wordt een omschrijving en indeling van de geïsoleerde omstandigheden gegeven. Ook wordt een indeling van de bereikbaarheid voor de hulpdiensten gemaakt en de onderwerpen voor de BHV organisatie worden gegeven.

Uiteindelijk worden per werkzaamheid op basis van alle relevante factoren de te nemen beheersmaatregelen in de eindtabellen gegeven.

In de bijlage worden de eindtermen voor de HGA cursus genoemd.

1. Inventarisatie van de werkzaamheden

Veel werkzaamheden in bos- en natuurterreinen worden met behulp van een bepaald arbeidsmiddel uitgevoerd. Dit is dan ook vaak kenmerkend voor de aard van de werkzaamheden en de gevaren die daarbij kunnen ontstaan. De werkzaamheden worden dan ook per arbeidsmiddel ingedeeld (tabel 1). Daarnaast worden ook de werkzaamheden die zonder een specifiek arbeidsmiddel uitgevoerd worden geïnventariseerd (tabel 2).

Tabel 1 Indeling van de werkzaamheden met een arbeidsmiddel

1	Motorkettingzaag
1a	Diverse vellingswerkzaamheden (dunningen, eindkap, solitaire bomen, landschappelijke beplantingen)
1b	Afkorten van het gevelde hout
1c	Op hoogte snoeien of afbreken van bomen m.b.v. klimlijnen en klimharnas
1d	Op hoogte snoeien of afbreken van bomen m.b.v. een hoogwerker
1e	Afkorten van hout voor recreatievoorzieningen, bouw en/of wildafrastering
1f	Opruimen van stormhout
2	Trekker (2-assige)
2a	Uitslepen van hout met een uitsleptang
2b	Uitslepen van hout met een lier
2c	Uitrijden van hout met een uitrijdcombinatie (het concentreren van het hout)
2d	Verhakselen van takhout met een slag- of klepelmaaier
2e	Takken op rillen plaatsen
2f	Zaaiklaar maken van de grond voor natuurlijke verjonging
2g	Plantgaten woelen
2h	Maaien van graslanden en speelweiden en afvoer van het maaisel
2i	Maaien en onderhoud van watergangen en het afvoer van het maaisel
2j	Wegenonderhoud (egaliseren)
2k	Prunes trekken
3	Trekker (1-assige)
3a	Maaien van weilanden met de vingerbalk of slagmaaier
3b	Maaien van taluds, slootkanten, steile hellingen of moerassige ondergrond
3c	Grondbewerking
3d	Afzetten van riet op ijs
4	Bosmaaier
4a	Maaien van vegetatie met slagmes of draadmaaier
4b	Afzetten van houtachtige gewassen met het zaagblad
5	Harvester
5a	Houtoogsten, dunningen eindkap
6	Handgrondboor (motorisch)
6a	Het boren van gaten voor afrasteringspaden of recreatievoorzieningen
7	Boten
7a	Transport, laden en lossen van diverse lasten (machines, hout, balen gras)
7b	Transport, laden en lossen van vee
7c	Het maaien met een maaiboot
7c	Het schonen van waterlopen en meren (baggeren, slibruimen)
8	Heggenschaar
8a	Het knippen van heggen onder schouderhoogte
8b	Het knippen van heggen boven schouderhoogte vanaf de grond
8c	Het knippen van heggen op hoogte vanaf een verhoging

9	Takversnipperaar
9a	Handmatige invoer van het hout
9b	Mechanische invoer van het hout
10	slag en snijgereedschap en overig handgereedschap
10a	Afzetten van houtachtige gewassen met bijl en sikkel
10b	Afzetten van houtachtige gewassen met handzaag
10c	Afzetten van houtachtige gewassen met handzaag op hoogte (knotten)
10d	Maaien van vegetatie met een zeis of sikkel (gras, riet)
10e	Snoeien van bomen met een stokzaag vanaf de grond
10f	Planten van bomen en struiken met een schop
10g	Het uitsteken van bomen en struiken (prunusbestrijding)
11	Werkzaamheden met het paard
11a	Uitslepen van dunningshout
11b	Houtachtige uit de grond trekken (prunusbestrijding)

Tabel 2 Indeling van de werkzaamheden op basis van zonder specifieke arbeidsmiddelen

12	Toezicht (surveillance werkzaamheden)
12a	Overdag met auto (regulier)
12b	's Nachts met auto (regulier)
13c	Overdag met een paard, motor of fiets (regulier)
14d	Op het water met een boot (regulier)
14e	Gerichte surveillance zoals opverzoek van de politie assistentie verlenen, opsporingsactiviteiten, aanhoudingen
13	Inventarisatie werkzaamheden
13a	Overdag
13b	's Nacht
13c	Op moerasachtige terreinen (waterpeilen veengebieden)
14d	Op het water met een boot
14	Excursies, rondleidingen
14a	Overdag
14b	's Nacht
14c	Op moerasachtige terreinen
14d	Op het water met een boot
15	Blessen, boomcontrole
15a	Regulieren dunningen, toekomstbomen aanwijzen, aanwijzen van bomen voor een groepsgewijze kap
15b	Systematische boomcontrole
15c	Opnemen van storm of ijzelschade
16	Omgaan met vee
16a	Controle van vee op afstand
16b	Het oormerken van jong vee
17c	Het inscharen van vee
17	Branden van takhout
17a	Het branden van het afgezette hout of snoeihout op een plek in de omgeving van de werkzaamheden
18	Diverse werkzaamheden in de werkplaats
18a	Houtbewerking, reparatie en onderhoud aan machines
19	Werken op hoogte
19	Het plaatsen en controleren van nestkastjes, andere activiteiten op hoogte met een ladder.

2. Het gevaar en het letsel

Voor het uitvoeren van de risicobeoordeling is het noodzakelijk de mogelijke gevaren en letsels die zich bij bepaalde werkzaamheden voordoen te inventariseren. Voor het bepalen van de noodzakelijke medische hulpverlening is het ook nodig om de mogelijke gevolgen te benoemen. In tabel 3 wordt dit in een overzicht bij de gevaren geplaatst. In tabel 4 wordt per gevaar de noodzakelijke EHBO behandeling gegeven.

Deze tabellen zijn opgesteld om uiteindelijk tot de juiste maatregel te komen in de eindtabel, het is voor dit rapport dus informatief bedoeld.

Tabel 3 Het mogelijk letsel en de gevolgen bij de gevaren

Directe gevaren	Mogelijk letsel	Gevolg
1.Snijgevaar	Oppervlakkige snijwond(je) in het huid en vetweefsel, doorsnijden van spieren en pezen, doorsnijden van belangrijke bloedaders, doorsnijden van ledematen of organen.	Vleeswond, uitval van spieren, amputatie, blijvende invaliditeit, dood.
2.Beknellingsgevaar	Oppervlakkige wond(je) in het huid en vetweefsel, afknellen van het bot en spieren, afknellen van belangrijke bloedaders, luchtwegen of organen.	Schaaf of vleeswond, uitval van spieren, kneuzingen, botbreuk, amputatie, blijvende invaliditeit, dood.
3.Vastraken, opgewikkeld raken of gevaar van het naar binnen trekken	Oppervlakkige wond(je) in het huid en vetweefsel, afscheuren van huid en vetweefsel, breken of afscheuren van het bot, spieren, pezen of belangrijke bloedaders.	Schaaf of vleeswond, uitval van spieren, kneuzingen, botbreuk, amputatie, blijvende invaliditeit, dood.
4.Stoot of steekgevaar	Oppervlakkige wond(je) in het huid en vetweefsel, kneuzing of breuk van het oog, breken van het bot, beschadiging van belangrijke bloedaders en organen.	Schaaf of vleeswond, uitval van spieren, oogletsel, kneuzingen, botbreuk, blijvende invaliditeit, dood.
5.Struikelgevaar	Oppervlakkige wond(je) in het huid en vetweefsel, kneuzing of breuk van ledematen.	Schaaf of vleeswond, uitval van spieren, kneuzingen, botbreuk.
6.Vallende voorwerpen	Oppervlakkige wond(je) in het huid en vetweefsel, kneuzing of breuk van bot en spieren, hersenkneuzing.	Schaaf of vleeswond, uitval van spieren, kneuzingen, botbreuk, hersenletsel, dood.
7. Vallen van hoogte	Oppervlakkige wond(je) in het huid en vetweefsel, kneuzing of breuk van bot en spieren, hersenkneuzing.	Schaaf of vleeswond, uitval van spieren, kneuzingen, botbreuk, hersenletsel, dood.
8.Uitstoot van vloeistof onder hoge druk	Verbranding van de huid, vergiftiging van bloed, spieren en weefsel, vergiftiging van het hart.	Eerste graadsbrandwonden, bloedvergiftiging, amputatie, dood.
9.Uitstoten of wegslingeren van materialen	Oppervlakkige wond(je) in het huid en vetweefsel, kneuzing of breuk van bot en spieren, vervuiling of kneuzing van het oog, hersenkneuzing	Schaaf of vleeswond, uitval van spieren, kneuzingen, botbreuk, oogletsel hersenletsel.
10.Verstikking of verdrinkingsgevaar	Onvoldoende toevoer van lucht voor de ademhalingsorganen.	Hersenletsel, dood.

Tabel 4 Het gevaar en de noodzakelijke behandeling

Het gevaar	De noodzakelijke behandeling
1. snijgevaar	Pleister of dekverband, dichtdrukken van slagader, ambulance oproepen.
2. Beknellingsgevaar	Pleister of dekverband, wonddrukverband, dichtdrukken van slagader, steun en rust aan de ledematen geven, ambulance oproepen.
3. Vastraken, opgewikkeld raken of gevaar van het naar binnen trekken	Pleister of dekverband, wonddrukverband, dichtdrukken van slagader, steun en rust aan de ledematen geven, reanimatie, ambulance oproepen.
4. Stoot of steekgevaar	Pleister of dekverband, wonddrukverband, dichtdrukken van slagader, steun en rust aan de ledematen geven, ambulance oproepen.
5. Struikelgevaar	Pleister of dekverband, wonddrukverband, steun en rust aan de ledematen geven.
6. Vallende voorwerpen	Pleister of dekverband, wonddrukverband, steun en rust aan de ledematen geven, reanimatie, ambulance oproepen.
7. Vallen van hoogte	Pleister of dekverband, wonddrukverband, steun en rust aan de ledematen geven, reanimatie, ambulance oproepen.
8. Uitstoot van vloeistof onder hoge druk	Koelen van de huid, dichtdrukken van (slag)ader, ambulance oproepen.
9. Uitstoten of wegslingeren van materialen	Pleister of dekverband, wonddrukverband, steun en rust aan de ledematen geven, schoon maken van het oog, ambulance oproepen.
10. Verstikking of verdrinkingsgevaar	Reanimatie, ambulance oproepen.

3. De risicoscore

Om een inschatting te verkrijgen van het risiconiveau van de diverse werkzaamheden, is een risicobeoordeling nodig. Hiermee kan vervolgens goed gemotiveerd de juiste beheersmaatregelen bepaald worden. Het risiconiveau wordt verkregen door middel van het toepassen van de risicomethode van Finy en Kinny. Hiermee kunnen de risico's in categorieën (classificaties) ingedeeld worden. De classificaties zijn indicatief en maken het mogelijk om de risico's bij de diverse werkzaamheden te vergelijken. De exacte indeling hoeft dan ook niet altijd precies aan gehouden te worden. Uiteraard moet dit dan wel consequent toegepast worden.

Uiteindelijk worden de risicoscores in 4 categorieën ingedeeld.

Omdat de uitwerking van de risicobeoordeling complex en uitgebreid is wordt dit niet in het rapport geplaatst. De uitkomst van de risicoscore wordt bij de werkzaamheden in de eindtabel geplaatst.

Risicomethode Fine en Kinny

Formule $W \times B \times E = R$

W= Waarschijnlijkheid van het risico	Factor
Redelijkerwijs te verwachten	10
Goed mogelijk	6
Ongewoon maar mogelijk	3
Onwaarschijnlijk	0,5
Praktisch onmogelijk	0,2
Bijna onmogelijk	0,1

B = Blootstellingsduur	Factor
Voortdurend	10
Regelmatig (dagelijks)	6
Af en toe (wekelijks)	3
Soms (maandelijks)	2
Zelden (enkele malen per jaar)	1
Zeer zelden (> 1x per jaar)	0,5

E = Effect	Factor
Catastrofe - vele doden	100
Ramp - enkele doden	40
Zeer ernstig - een dode	15
Ernstig - blijvend invalide	7
Belangrijk - letsel met verzuim	3
Gering - EHBO	1

Risicocijfer volgens formule $R = W \times B \times E$

Score (R)	Classificatie risico	Aard van de te nemen maatregel
> 400	Zeer hoog	Stop zetten van de activiteiten
200- 400	Hoog	Onmiddellijk maatregelen vereist
70- 200	Belangrijk Risico	Correctie is nodig
20- 70	Mogelijk risico	Aandacht vereist
< 20	Klein risico	Wellicht aanvaardbaar

- Bij het beoordelen van de **Waarschijnlijkheid** wordt de kans op het ontstaan van een bepaald gevaar (uit tabel 3 en 4) beoordeeld.
- De factor **Effect** wordt bepaald door de bekend zijnde letsels (uit tabel 3) die zich bij een bepaald gevaar kunnen voordoen. Hierbij wordt uitgegaan van het meest ernstigste letsel dat zich kan voordoen.
- De **Blootstelling** is een variabele factor, om inzichtelijk te krijgen of de blootstellingstijd van invloed is op de classificatie van de risico's wordt W en E bij vier verschillende blootstellingsfactoren gewogen.

Om het geheel niet te complex te maken wordt de hoogste risicoscore uit de methode van Finy en Kinny vastgesteld op > 200, hierdoor ontstaan de volgende 4 categorieën met daarbij de omschrijving.

De categorieënindeling

Cat.		Werkzaamheden
1	> 200	Zeer risicovol
2	70-200	Risicovol
3	20-70	Een mogelijk risico is aanwezig
4	<20	Een klein risico is aanwezig

Voor de werkzaamheden die in de categorieën 1 en 2 thuishoren zal altijd levensreddende hulp in de omgeving aanwezig moeten zijn.

4. Geïsoleerde omstandigheden

De aard van geïsoleerde omstandigheden kan bepalend zijn voor het kunnen verkrijgen van de noodzakelijke eerste hulp maatregelen wanneer zich bij bepaalde werkzaamheden een ongeval voordoet.

In de eerste plaats moet een duidelijk onderscheid gemaakt worden tussen twee belangrijke kenmerken die invloed hebben op de mogelijkheid van het tijdig kunnen inschakelen van hulp als er een ongeval plaats vindt tijdens het uitvoeren van de diverse werkzaamheden, dit is:

- A. Een werkomgeving waarbinnen roep en zichtafstand **regelmatig** personen aanwezig zijn (bij voorbeeld binnen gemeente of bezoekerscentra, werkplaatsen, in een tuin).
- B. Een werkomgeving waarbinnen roep en zichtafstand **geen** of zelden personen aanwezig zijn (in het veld, op het water.).

Met geïsoleerde omstandigheden wordt de situatie onder B. bedoeld. Binnen deze situatie wordt op basis van de risicoclassificatie beoordeeld of alleen werken toegestaan is of dat er altijd iemand in de directe omgeving moet zijn. Daarbij wordt ook beoordeeld aan welke eisen de ‘tweede’ persoon moet voldoen om adequate hulp te kunnen bieden. In principe gelden deze eisen ook onder de omstandigheden bij A. genoemd. De volgende indeling van de noodzakelijke hulpverlening kan gemaakt worden:

Tabel 5 De noodzakelijke hulpverlening

1	Het slachtoffer heeft acute levensreddende hulp nodig, hij kan deze hulp in de nabije omgeving inroepen en verkrijgen of in de nabije omgeving is iemand aanwezig die kan bemerken (zien, horen) dat dit noodzakelijk is en de benodigde hulp kan verlenen.
2	Het slachtoffer heeft direct hulp nodig maar dit is nog niet levensbedreigend, hij kan dit met een communicatiemiddel uitvoeren (telefoon, mobilfoon).
3	Het slachtoffer kan zelfstandig hulp inroepen en deze hulp is niet spoedeisend (roepen, telefoon of ander signaal).
4	Het slachtoffer heeft niet direct hulp nodig en kan zelfstandig een hulpverlening bereiken of bij zichzelf de hulpverlening uitvoeren.

Bij de noodzakelijke hulpverlening onder 1 kan de hulpverlener een persoon zijn die in de nabije omgeving ook zelf werkzaamheden uit de risicocategorie 1 en 2 uitvoert. Om de noodzakelijke hulpverlening te waarborgen zal tijdens de uitvoering van deze werkzaamheden extra eisen aan de communicatie op de werkplek gesteld worden. Onderling moet men elkaar goed in de gaten houden. Afhankelijk van de terreinomstandigheden zal er bijvoorbeeld regelmatig “oogcontact” moeten zijn, of men moet na het vellen van een boom controleren of de collega waarop gelet moet worden zijn werkzaamheden normaal voortzet. De controle kan visueel maar ook door goed te luisteren plaats vinden. Voordat er ergens werkzaamheden worden uitgevoerd zal beoordeeld moeten worden wat onder die (werk)omstandigheden de meest effectieve wijze van controleren is. Vervolgens worden onderling duidelijke afspraken gemaakt.

In de bos en natuurterreinen speelt de mate van bereikbaarheid van de hulpdiensten en de mogelijkheid om een slachtoffer naar de spoedeisende hulp te vervoeren een belangrijke rol. Dit geldt zowel voor de hierboven genoemde omstandigheden A en B. De organisatie van de BHV en ook de competenties van een medewerker die betrokken kan zijn bij de melding van een ongeval moet dan ook afgestemd zijn op de diverse omstandigheden. De uitvoering van het BHV beleid en/of de opleiding kunnen op basis van de indeling in tabel 6 afgestemd worden.

Tabel 6 Indeling van de bereikbaarheid

1	Duidelijk herkenbaar adres, te bereiken over goed berijdbare (verharde) wegen (b.v. plaats, straatnaam met huisnummer)
2	Onduidelijk aan te geven locatie (niet gerelateerd aan een adres) bereikbaar over goed berijdbare (verharde) wegen.
3	Onduidelijk aan te geven locatie (niet gerelateerd aan een adres), door de slecht berijdbare wegen of door andere obstakels moeilijk bereikbaar voor een ambulance of andere hulpdiensten. (De locatie kan ook water of ijs zijn)

5. De BHV organisatie voor de geïsoleerde omstandigheden

Naast de noodzakelijke eerste hulpverlening op de plaats van het ongeval is er afhankelijk van het letsel van het slachtoffer deskundige medische hulp nodig. Dit kan door het inroepen van een ambulance naar de plek van het ongeval of het slachtoffer van die plek naar een spoedeisende hulp vervoeren. De noodzaak van het inroepen van spoedeisende hulp (ambulance) wordt bij de werkzaamheden in het overzicht in de eindtabellen aangegeven. De werkgever van het bedrijf of organisatie moet hiervoor organisatorische maatregelen nemen. Uitgaande van geïsoleerde omstandigheden, is dit voor werkzaamheden waar een ambulance op de plaats van het ongeval moet kunnen komen:

- De medewerkers zijn voldoende opgeleid en voorgelicht over de juiste wijze waarop de ambulance naar de plaats van het ongeval te leiden is.
- De medewerkers hebben de juiste kennis en vaardigheden voor het verlenen van de noodzakelijke hulpverlening.
- De communicatiemiddelen werken onder de omstandigheden waaronder gewerkt wordt optimaal. (mobiele telefoon, mobilfoon).
- Er is op de werkplek en op de ‘thuisbasis’ een duidelijke overzichtskaart of een Global Positioning System(GPS) aanwezig waar de werkzaamheden uitgevoerd worden en via welke route de ambulance de werkplek kan bereiken. (Hierbij kan gebruik gemaakt worden van de indeling van de bereikbaarheid uit tabel 6).
- Aan de ‘thuisbasis’ moet elke dag de aanvang en de beëindiging van de werkzaamheden gemeld worden.
- De genoemde maatregelen moeten één maal per jaar geoefend en geëvalueerd worden, en waar dat nodig is verbeteringen aanbrengen.

Voor de werkzaamheden waar het niet noodzakelijk is een ambulance in te roepen moet altijd minimaal goede communicatiemiddelen aanwezig zijn en moet de ‘thuisbasis’ op de hoogte zijn van de positie van de werkplek. Ook moet er voldoende voorlichting naar de medewerkers toe zijn hoe zij na het ontstaan van een ongeval in die situatie moeten handelen.

Specifieke organisatorische maatregelen kunnen per werkzaamheid in het overzicht in de eindtabellen aangegeven worden. Bijvoorbeeld bij de kans op in aanraking komen met criminaliteit of bij opsporingswerkzaamheden moet de wijze van het contact met de politie in een protocol gewaarborgd zijn. Maar ook bij het verzorgen van excursies en werkzaamheden in bezoekerscentra moet in het kader voor de zorg voor het publiek binnen de BHV, ook EHBO en levensreddende handelingen gewaarborgd zijn.

6. De eindtabellen

In de eindtabellen worden de noodzakelijk maatregelen bij de werkzaamheden geplaatst. Waar dat mogelijk is zijn de werkzaamheden gebundeld. De maatregelen zijn samengevat weergegeven en er wordt naar tabellen verwezen die in dit rapport opgenomen zijn. De noodzakelijke kennis van de hulpverlener kan verkregen worden met de cursus Hulpverlener Geïsoleerde Arbeid (zie bijlage), als levensreddende handelingen noodzakelijk zijn dan moet een hiervoor bedoelde opleiding gevolgd worden.

De factor ‘ blootstellingstijd ’ is in de risicobeoordeling wel gebruikt, maar is als variabele factor niet opgenomen in de eindtabellen. Uit de risicobeoordeling kan namelijk geconcludeerd worden dat de invloed van de blootstellingstijd op de indeling van de risicoklassen zeer gering is. Dit betekent dus, ook als de werkzaamheden zeer kort durend zijn dan moeten ook de bijhorende noodzakelijke maatregelen uit de eindtabel uitgevoerd worden.

De betekenissen van de kolommen in de eindtabel zijn:

- **Werkzaamheden;** deze zijn overgenomen uit het overzicht waarin de werkzaamheden ingedeeld zijn (tabel 1 en 2).
- **Risicoscore;** de indeling uit de 4 categorieën op basis van de risicobeoordeling. De blootstellingstijd heeft een geringe invloed op de indeling van de risicoklassen, deze is daarom niet meer terug te vinden in de eindtabellen.
- **Noodzakelijke behandeling;** De behandeling die bij de werkzaamheden zeker noodzakelijk is. Dit is gebaseerd op het mogelijk letsel uit de tabel in hoofdstuk 2 en op de risicoclassificatie.
- **De noodzakelijke behandeling en de wijze waarop;** Dit verwijst naar de indeling van de vier noodzakelijke wijze van hulpverlening uit tabel 5 in hoofdstuk 4. De noodzakelijke behandeling is gebaseerd op tabel 4 in hoofdstuk 2.
- **De noodzakelijke kennis van de hulpverlener;** om de juiste hulpverlening te kunnen verlenen zal de hulpverlener over de juiste kennis moeten beschikken. Hierbij hoort naast bepaalde EHBO handelingen zeker ook het melden en het begeleiden van hulpdiensten onder diverse geïsoleerde omstandigheden.
- **BHV Organisatie;** hierin worden bepaalde eisen voor de inhoud van het BHV beleid geven die gericht zijn op de (risicovolle) werkzaamheden onder geïsoleerde omstandigheden. De inhoud van deze maatregelen staat in dit rapport in hoofdstuk 5.

Eindtabel werkzaamheden met een arbeidsmiddel

Werkzaamheden	Risico score	De noodzakelijke behandeling en de wijze waarop	De noodzakelijke kennis van de hulpverlener	BHV Organisatie
1. Motorzaag				
1a Velling(dunningen, eindkap, solitaire bomen, landschappelijke beplantingen) 1b Afkorten van het geveld hout 1d Op hoogte snoeien of afbreken van bomen m.b.v. een hoogwerker 1e Afkorten van hout recreatievoorzieningen 1 f Opruimen van stormhout	1	Ter plekke Levensreddende handelingen en beperkte EHBO, spoedeisende hulp invoeren. De wijze waarop: 1 (uit tabel 5)	Levensreddende handelingen, beperkte EHBO, de ongevalplaats veilig kunnen maken, het kunnen melden van ongevallen, bij situatie 2 en 3 (uit tabel 6) adequaat de hulpdiensten naar het slachtoffer kunnen leiden, kennis van de interne procedures, regelmatig oefenen.	Meldingen van de medewerkers kunnen ontvangen, bekend met de positie waar de werkzaamheden plaats vinden, aanwijzen van de hulpverleners en hun opleidingseisen bepalen, communicatiemiddelen.
1c Op hoogte snoeien of afbreken van bomen m.b.v. klimlijnen en klimharnas	1	Ter plekke Levensreddende handelingen en beperkte EHBO, spoedeisende hulp invoeren. De wijze waarop: 1 (uit tabel 5) Het slachtoffer moet uit de boom gehaald kunnen worden.	Levensreddende handelingen, beperkte EHBO, de ongevalplaats veilig kunnen maken, het kunnen melden van ongevallen, bij situatie 2 en 3 (uit tabel 6) adequaat de hulpdiensten naar het slachtoffer kunnen leiden, kennis van de interne procedures, regelmatig oefenen. Op een veilige wijze m.b.v. klimlijnen het slachtoffer uit de boom halen.	Meldingen van de medewerkers kunnen ontvangen, bekend met de positie waar de werkzaamheden plaats vinden, aanwijzen van de hulpverleners en hun opleidingseisen bepalen, communicatiemiddelen.
2. Bos en landbouwTrekker				
2a Uitslepen van hout met een uitsleeptang 2b Uitslepen van hout met een lier 2c Uitrijden van hout met een uitrijdcombinatie 2d Verhakselen van takhout met een slag- of klepelmaaier 2e Takken op rillen plaatsen 2f Zaaiklaar maken van de grond voor natuurlijke verjonging 2g Plantgaten woelen 2h Maaien van graslanden en speelweiden en afvoer van het maaisel 2i Maaien en onderhoud van watergangen en het afvoer van het maaisel 2j Wegenonderhoud (egaliseren) 2k Prunes trekken	3	Ter plekke beperkte EHBO, hulp kunnen invoeren. De wijze waarop: 2 (uit tabel 5)	Beperkte EHBO, de ongevalplaats veilig kunnen maken, het kunnen melden van ongevallen, kennis van de interne procedures, regelmatig oefenen.	Meldingen van de medewerkers kunnen ontvangen, bekend met de positie waar de werkzaamheden plaats vinden, aanwijzen van de hulpverleners en hun opleidingseisen bepalen, communicatiemiddelen.

Werkzaamheden	Risico score	De noodzakelijke behandeling en de wijze waarop	De noodzakelijke kennis van de hulpverlener	BHV Organisatie
3. 1-assige trekker				
3b Maaien van taluds, slootkanten, steile hellingen of moerassige ondergrond 3d Afzetten van riet op ijs	2	Ter plekke Levensreddende handelingen en beperkte EHBO, spoedeisende hulp invoeren. De wijze waarop: 1 (uit tabel 5)	Levensreddende handelingen, beperkte EHBO, de ongevalplaats veilig kunnen maken, het kunnen melden van ongevallen, bij situatie 2 en 3 (uit tabel 6) adequaat de hulpdiensten naar het slachtoffer kunnen leiden, kennis van de interne procedures, regelmatig oefenen.	Meldingen van de medewerkers kunnen ontvangen, bekend met de positie waar de werkzaamheden plaats vinden, aanwijzen van de hulpverleners en hun opleidingseisen bepalen, communicatiemiddelen.
3a Maaien van weilanden met de vingerbalk of slagmaaier 3c Grondbewerking	3	Ter plekke beperkte EHBO, hulp kunnen invoeren. De wijze waarop: 3 (uit tabel 5)	Beperkte EHBO, de ongevalplaats veilig kunnen maken, het kunnen melden van ongevallen, kennis van de interne procedures, regelmatig oefenen.	Meldingen van de medewerkers kunnen ontvangen, bekend met de positie waar de werkzaamheden plaats vinden, aanwijzen van de hulpverleners en hun opleidingseisen bepalen, communicatiemiddelen.
4. Bosmaaier				
4a Maaien van vegetatie met slagmes of draadmaaier 4b Afzetten van houtachtige gewassen met het zaagblad	3	Ter plekke beperkte EHBO, hulp kunnen invoeren. De wijze waarop: 3 (uit tabel 5)	Beperkte EHBO, de ongevalplaats veilig kunnen maken, het kunnen melden van ongevallen, kennis van de interne procedures, regelmatig oefenen	Meldingen van de medewerkers kunnen ontvangen, bekend met de positie waar de werkzaamheden plaats vinden, aanwijzen van de hulpverleners en hun opleidingseisen bepalen, communicatiemiddelen.
5. Harvester				
5a Houtoogsten, dunningen eindkap	3	Ter plekke beperkte EHBO, hulp kunnen invoeren.. De wijze waarop: 3 (uit tabel 5)	Beperkte EHBO, de ongevalplaats veilig kunnen maken, het kunnen melden van ongevallen, kennis van de interne procedures, regelmatig oefenen	Meldingen van de medewerkers kunnen ontvangen, bekend met de positie waar de werkzaamheden plaats vinden, aanwijzen van de hulpverleners en hun opleidingseisen bepalen, communicatiemiddelen.

Werkzaamheden	Risico score	De noodzakelijke behandeling en de wijze waarop	De noodzakelijke kennis van de hulpverlener	BHV Organisatie
6. Handgrondboor (motorisch)				
6a Het boren van gaten voor afrasteringspaden of recreatievoorzieningen	2	Ter plekke Levensreddende handelingen en beperkte EHBO, spoedeisende hulp invoeren. De wijze waarop: 1 (uit tabel 5)	Levensreddende handelingen, beperkte EHBO, de ongevalplaats veilig kunnen maken, het kunnen melden van ongevallen, bij situatie 2 en 3 (uit tabel 3) adequaat de hulpdiensten naar het slachtoffer kunnen leiden, kennis van de interne procedures, regelmatig oefenen.	Meldingen van de medewerkers kunnen ontvangen, bekend met de positie waar de werkzaamheden plaats vinden, aanwijzen van de hulpverleners en hun opleidingseisen bepalen, communicatiemiddelen.
7. Boten				
7a Transport, laden en lossen van diverse lasten (machines, hout, balen gras) 7b Transport, laden en lossen van vee	2	Ter plekke Levensreddende handelingen en beperkte EHBO, spoedeisende hulp invoeren. De wijze waarop: 1,(uit tabel 5)	Levensreddende handelingen, beperkte EHBO, de ongevalplaats veilig kunnen maken, het kunnen melden van ongevallen, bij situatie 2 en 3 (uit tabel 3) adequaat de hulpdiensten naar het slachtoffer kunnen leiden, kennis van de interne procedures, regelmatig oefenen.	Meldingen van de medewerkers kunnen ontvangen, bekend met de positie waar de werkzaamheden plaats vinden, aanwijzen van de hulpverleners en hun opleidingseisen bepalen, communicatiemiddelen.
7c Het maaien met een maaiboot 7c Het schonen van waterlopen en meren (baggeren, slibruimen)	3	Ter plekke beperkte EHBO, hulp kunnen invoeren. De wijze waarop: 2 (uit tabel 5)	Beperkte EHBO, de ongevalplaats veilig kunnen maken, het kunnen melden van ongevallen, kennis van de interne procedures, regelmatig oefenen	Meldingen van de medewerkers kunnen ontvangen, bekend met de positie waar de werkzaamheden plaats vinden, aanwijzen van de hulpverleners en hun opleidingseisen bepalen, communicatiemiddelen

Werkzaamheden	Risico score	De noodzakelijke behandeling en de wijze waarop	De noodzakelijke kennis van de hulpverlener	BHV Organisatie
8. Heggenschaar				
8c Het knippen van heggen op hoogte vanaf een verhoging	2	Ter plekke Levensreddende handelingen en beperkte EHBO, spoedeisende hulp invoeren. De wijze waarop: 1 (uit tabel 5)	Levensreddende handelingen, beperkte EHBO, de ongevalplaats veilig kunnen maken, het kunnen melden van ongevallen, bij situatie 2 en 3 (uit tabel 3) adequaat de hulpdiensten naar het slachtoffer kunnen leiden, kennis van de interne procedures, regelmatig oefenen.	Meldingen van de medewerkers kunnen ontvangen, bekend met de positie waar de werkzaamheden plaats vinden, aanwijzen van de hulpverleners en hun opleidingseisen bepalen, communicatiemiddelen.
8a Het knippen van heggen onder schouderhoogte 8b Het knippen van heggen boven schouderhoogte vanaf de grond	3	Ter plekke beperkte EHBO, hulp kunnen invoeren. De wijze waarop: 2 (uit tabel 5)	Beperkte EHBO, de ongevalplaats veilig kunnen maken, het kunnen melden van ongevallen, kennis van de interne procedures, regelmatig oefenen	Meldingen van de medewerkers kunnen ontvangen, bekend met de positie waar de werkzaamheden plaats vinden, aanwijzen van de hulpverleners en hun opleidingseisen bepalen, communicatiemiddelen.
9. Takversnipperaars				
9a Handmatige invoer van het hout	1	Ter plekke Levensreddende handelingen en beperkte EHBO, spoedeisende hulp invoeren. De wijze waarop: 1 (uit tabel 5)	Levensreddende handelingen, beperkte EHBO, de ongevalplaats veilig kunnen maken, het kunnen melden van ongevallen, bij situatie 2 en 3 (uit tabel 6) adequaat de hulpdiensten naar het slachtoffer kunnen leiden, kennis van de interne procedures, regelmatig oefenen.	Meldingen van de medewerkers kunnen ontvangen, bekend met de positie waar de werkzaamheden plaats vinden, aanwijzen van de hulpverleners en hun opleidingseisen bepalen, communicatiemiddelen.
9b Mechanische invoer van het hout	3	Ter plekke beperkte EHBO, hulp kunnen invoeren. De wijze waarop: 2 (uit tabel 5)	Beperkte EHBO, de ongevalplaats veilig kunnen maken, het kunnen melden van ongevallen, kennis van de interne procedures, regelmatig oefenen.	Meldingen van de medewerkers kunnen ontvangen, bekend met de positie waar de werkzaamheden plaats vinden, aanwijzen van de hulpverleners en hun opleidingseisen bepalen, communicatiemiddelen.

Werkzaamheden	Risico score	De noodzakelijke behandeling en de wijze waarop	De noodzakelijke kennis van de hulpverlener	BHV Organisatie
10. Slag en snijgereeschap				
10a Afzetten van houtachtige gewassen met bijl en sikkel 10c Afzetten van houtachtige gewassen met handzaag op hoogte (knotten)	2	Ter plekke Levensreddende handelingen en beperkte EHBO, spoedeisende hulp invoeren. De wijze waarop: 1 (uit tabel 5)	Levensreddende handelingen, beperkte EHBO, de ongevalplaats veilig kunnen maken, het kunnen melden van ongevallen, bij situatie 2 en 3 (uit tabel 3) adequaat de hulpdiensten naar het slachtoffer kunnen leiden, kennis van de interne procedures, regelmatig oefenen.	Meldingen van de medewerkers kunnen ontvangen, bekend met de positie waar de werkzaamheden plaats vinden, aanwijzen van de hulpverleners en hun opleidingseisen bepalen, communicatiemiddelen.
10b Afzetten van houtachtige gewassen met handzaag 10d Maaien van vegetatie met een zeis of sikkel (gras, riet) 10e Snoeien van bomen met een stokzaag vanaf de grond 10f Planten van bomen en struiken met een schop 10g Het uitsteken van bomen en struiken (prunusbestrijding)	3	Ter plekke beperkte EHBO, hulp kunnen invoeren. De wijze waarop: 2 (uit tabel 5)	Beperkte EHBO, de ongevalplaats veilig kunnen maken, het kunnen melden van ongevallen, kennis van de interne procedures, regelmatig oefenen.	Meldingen van de medewerkers kunnen ontvangen, bekend met de positie waar de werkzaamheden plaats vinden, aanwijzen van de hulpverleners en hun opleidingseisen bepalen, communicatiemiddelen.
11. Werkzaamheden met het paard				
11a Uitslepen van dunningshout 11b Houtachtige uit de grond trekken (prunusbestrijding)	3	Ter plekke beperkte EHBO, hulp kunnen invoeren. De wijze waarop: 2 (uit tabel 5)	Beperkte EHBO, de ongevalplaats veilig kunnen maken, het kunnen melden van ongevallen, kennis van de interne procedures, regelmatig oefenen.	Meldingen van de medewerkers kunnen ontvangen, bekend met de positie waar de werkzaamheden plaats vinden, aanwijzen van de hulpverleners en hun opleidingseisen bepalen, communicatiemiddelen.

Eindtabel werkzaamheden zonder een specifiek arbeidsmiddel

Werkzaamheden	Risico score	De noodzakelijke behandeling en de wijze waarop	De noodzakelijke kennis van de hulpverlener	BHV Organisatie
12. Toezicht (surveillance werkzaamheden)				
14 e Gerichte surveillance zoals opverzoek van de politie assistentie verlenen, opsporingsactiviteiten, aanhoudingen	1	Ter plekke Levensreddende handelingen en beperkte EHBO, spoedeisende hulp inroepen. De wijze waarop: 1 (uit tabel 5)	Levensreddende handelingen, beperkte EHBO, de ongevalplaats veilig kunnen maken, het kunnen melden van ongevallen, bij situatie 2 en 3 (uit tabel 6) adequaat de hulpdiensten naar het slachtoffer kunnen leiden, kennis van de interne procedures, regelmatig oefenen.	Meldingen van de medewerkers kunnen ontvangen, bekend met de positie waar de werkzaamheden plaats vinden, aanwijzen van de hulpverleners en hun opleidingseisen bepalen, communicatiemiddelen. Overleg met politie bij 14 e.
14d Op het water met een boot (regulier)	2			
12a Overdag met auto (regulier) 12b 's Nachts met auto (regulier) 13c Overdag met een paard, motor of fiets (regulier)	3	Ter plekke beperkte EHBO, hulp kunnen inroepen. De wijze waarop: 3 (uit tabel 5)	Beperkte EHBO, de ongevalplaats veilig kunnen maken, het kunnen melden van ongevallen, kennis van de interne procedures, regelmatig oefenen. Voor hulp aan derden (publiek) is volledige EHBO gewenst.	Meldingen van de medewerkers kunnen ontvangen, bekend met de positie waar de werkzaamheden plaats vinden, aanwijzen van de hulpverleners en hun opleidingseisen bepalen, communicatiemiddelen.
13. Inventarisatiewerkzaamheden				
13c Op moerasachtige terreinen (waterpeilen veengebieden) 14d Op het water met een boot	2	Ter plekke Levensreddende handelingen en beperkte EHBO, spoedeisende hulp inroepen. De wijze waarop: 2 (uit tabel 5)	Levensreddende handelingen, beperkte EHBO, de ongevalplaats veilig kunnen maken, het kunnen melden van ongevallen, bij situatie 2 en 3 (uit tabel 6) adequaat de hulpdiensten naar het slachtoffer kunnen leiden, kennis van de interne procedures, regelmatig oefenen.	Meldingen van de medewerkers kunnen ontvangen, bekend met de positie waar de werkzaamheden plaats vinden, aanwijzen van de hulpverleners en hun opleidingseisen bepalen, communicatiemiddelen.
13a Overdag 13b 's Nacht	4	Ter plekke beperkte EHBO, De wijze waarop: 4 (uit tabel 5)	Beperkte EHBO, de ongevalplaats veilig kunnen maken, kennis van de interne procedures, regelmatig oefenen	Bekend met de positie waar de werkzaamheden plaats vinden, communicatiemiddelen.

Werkzaamheden	Risico score	De noodzakelijke behandeling en de wijze waarop	De noodzakelijke kennis van de hulpverlener	BHV Organisatie
14. Excursies, rondleidingen				
14c Op moerasachtige terreinen 14d Op het water met een boot	3	Ter plekke beperkte EHBO, hulp kunnen inroepen. De wijze waarop: 3 (uit tabel 5)	Beperkte EHBO, de ongevalplaats veilig kunnen maken, het kunnen melden van ongevallen, kennis van de interne procedures, regelmatig oefenen. Voor hulp aan derden (publiek) is volledige EHBO gewenst.	Meldingen van de medewerkers kunnen ontvangen, bekend met de positie waar de werkzaamheden plaats vinden, aanwijzen van de hulpverleners en hun opleidingseisen bepalen, communicatiemiddelen.
14a Overdag 14b 's Nacht	4	Ter plekke beperkte EHBO, De wijze waarop: 4 (uit tabel 5)	Beperkte EHBO, de ongevalplaats veilig kunnen maken, kennis van de interne procedures, regelmatig oefenen. Voor hulp aan derden (publiek) is volledige EHBO gewenst.	Meldingen van de medewerkers kunnen ontvangen, bekend met de positie waar de werkzaamheden plaats vinden, communicatiemiddelen.
15. Blessen, boomcontrole				
15c Opnemen van storm of ijzelschade	3	Ter plekke beperkte EHBO, hulp kunnen inroepen. De wijze waarop: 2 (uit tabel 5)	Beperkte EHBO, de ongevalplaats veilig kunnen maken, het kunnen melden van ongevallen, kennis van de interne procedures, regelmatig oefenen.	Meldingen van de medewerkers kunnen ontvangen, bekend met de positie waar de werkzaamheden plaats vinden, aanwijzen van de hulpverleners en hun opleidingseisen bepalen, communicatiemiddelen.
15a Regulieren dunningen, toekomstbomen aanwijzen, aanwijzen van bomen voor een groepsgewijze kap 15b systematische boomcontrole	4	Ter plekke beperkte EHBO, De wijze waarop: 4 (uit tabel 5)	Beperkte EHBO, de ongevalplaats veilig kunnen maken, kennis van de interne procedures, regelmatig oefenen.	Bekend met de positie waar de werkzaamheden plaats vinden, communicatiemiddelen.

Werkzaamheden	Risico score	De noodzakelijke behandeling en de wijze waarop	De noodzakelijke kennis van de hulpverlener	BHV Organisatie
16. Omgaan met vee				
16b Het oormerken van jong vee 17c Het inscharen van vee	1	Ter plekke Levensreddende handelingen en beperkte EHBO, spoedeisende hulp inroepen. De wijze waarop: 1 (uit tabel 5)	Levensreddende handelingen, beperkte EHBO, de ongevalplaats veilig kunnen maken, het kunnen melden van ongevallen, bij situatie 2 en 3 (uit tabel 3) adequaat de hulpdiensten naar het slachtoffer kunnen leiden, kennis van de interne procedures,	Meldingen van de medewerkers kunnen ontvangen, bekend met de positie waar de werkzaamheden plaats vinden, aanwijzen van de hulpverleners en hun

			regelmatig oefenen.	opleidingseisen bepalen, communicatiemiddelen.
16a Controle van vee op afstand	4	Ter plekke beperkte EHBO, De wijze waarop: 4 (uit tabel 5)	Beperkte EHBO, de ongevalplaats veilig kunnen maken, kennis van de interne procedures, regelmatig oefenen.	Bekend met de positie waar de werkzaamheden plaats vinden, communicatiemiddelen.
17. Branden van takhout				
17a Het branden van het afgezette hout of snoeihout op een plek in de omgeving van de werkzaamheden	3	Ter plekke beperkte EHBO, hulp kunnen inroepen. De wijze waarop: 2 (uit tabel 5)	Beperkte EHBO, de ongevalplaats veilig kunnen maken, het kunnen melden van ongevallen, kennis van de interne procedures, regelmatig oefenen.	Meldingen van de medewerkers kunnen ontvangen, bekend met de positie waar de werkzaamheden plaats vinden, aanwijzen van de hulpverleners en hun opleidingseisen bepalen, communicatiemiddelen.
18. Diverse werkzaamheden in de werkplaats				
18a Houtbewerking, reparatie en onderhoud aan machines	2	Ter plekke Levensreddende handelingen en beperkte EHBO, spoedeisende hulp inroepen. De wijze waarop: 2 (uit tabel 5)	Levensreddende handelingen, beperkte EHBO, de ongevalplaats veilig kunnen maken, het kunnen melden van ongevallen, adequaat de hulpdiensten naar het slachtoffer kunnen leiden, kennis van de interne procedures, regelmatig oefenen.	Meldingen van de medewerkers kunnen ontvangen, bekend met de positie waar de werkzaamheden plaats vinden, aanwijzen van de hulpverleners en hun opleidingseisen bepalen, communicatiemiddelen.
19. Werken op hoogte				
19 Het plaatsen en controleren van nestkastjes, andere activiteiten op hoogte met een ladder	2	Ter plekke Levensreddende handelingen en beperkte EHBO, spoedeisende hulp inroepen. De wijze waarop: 2 (uit tabel 5)	Levensreddende handelingen, beperkte EHBO, de ongevalplaats veilig kunnen maken, het kunnen melden van ongevallen, adequaat de hulpdiensten naar het slachtoffer kunnen leiden, kennis van de interne procedures, regelmatig oefenen.	Meldingen van de medewerkers kunnen ontvangen, bekend met de positie waar de werkzaamheden plaats vinden, aanwijzen van de hulpverleners en hun opleidingseisen bepalen, communicatiemiddelen.

Bijlage

Levensreddende handelingen en Hulpverlener Geïsoleerde Arbeid (HGA).

Er zijn twee belangrijke aspecten betreffende de competentie van de personen die hulp verlenen onder geïsoleerde omstandigheden, dit is het kunnen uitvoeren van levensreddende handelingen en het invoeren van professionele hulpdiensten.

Met de in het overzicht voorgeschreven noodzakelijke kennis voor levensreddende handelingen wordt het volgen van een erkende ééndaagse opleiding levensreddende handelingen met alle verplichte herhalingen bedoeld. Omdat het melden van een ongeval en het verrichten van bepaalde eerste hulp handelingen in de bos en natuurterreinen specifieke kennis vereist wordt, is hiervoor een aangepaste opleiding ontwikkeld. Hiermee kan de hulpverlener over de noodzakelijk kennis beschikken die in het in het overzicht is voorgeschreven. Hieronder staat de eindterm voor deze opleiding. De opleiding wordt de Hulpverlener Geïsoleerde Arbeid (HGA) genoemd.

De eindtermen

De opleiding moet de deelnemer opleiden zodat hij uitvoering kan geven aan:

- enige kennis hebben van EHBO;
- brandpreventie, een beginnende brand bestrijden;
- specifieke reddingstechnieken (bijvoorbeeld bij beknelling onder een boom of tak, vluchten uit een omgeslagen tractor of maaimachine);
- efficiënt en deskundig optreden in noodsituaties (rustig blijven, situatie inschatten, veiligheid van de omgeving, volgorde van handelen);
- hulpdiensten inschakelen in afgelegen gebieden (bos-en natuurterreinen);
- bekend zijn met de betekenis van de bedrijfshulpverlening.

De opleidingseisen

De opleiding moet:

- Praktisch worden uitgevoerd met veel oefeningen en simulaties,
- gericht zijn op de feitelijke situaties en aangepast kunnen worden aan alle specifieke omstandigheden binnen een bepaald deel van de sector of binnen een bedrijf;
- met behulp van reële hulpmiddelen, praktijkoefeningen en simulaties uitgevoerd worden;

De kwaliteitseisen

De kwaliteit moet geborgd worden door:

- een goede beschrijving en borging van de lesinhoud en de praktijkoefeningen;
- deskundige docenten,
- de lesinhoud te verwerken in begrijpelijke beknopte lesstof;
- toetsing van de opleiding door een onafhankelijke organisatie (door de branche aan gewezen).

Tijdsduur

2 dagdelen (1 dagen)